

Епископ хвосџански ѿ. Алексеј

МОНАШКЕ ОБИТЕЉИ КАО ДУХОВНЕ ОАЗЕ
У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ
– ПРИМЕР МАНАСТИРА СВЕТОГ
АПОСТОЛА И ЈЕВАНЂЕЛИСТЕ ЛУКЕ
У БОШЊАНУ

Српски манастири – расадници духовности

Манастири су вековима српски светионици и међаши, источници доброте и лепоте. Света места која духовно оплемењују и молитвама чувају народ. Они су оно најдрагоценије што су нам преци оставили у наслеђе: да говори, подучава, учи и сведочи најпре о великој вери и снази духа, а потом о лепоти, господству, уметности, архитектури. Манастири су наша лична карта, оно по чему се распознајемо међу другима и по чему нас памте. Реч **манастир** је грчког порекла и означава место где живе монаси (грч. *μοναχός* – *сâм*), људи издвојени од световног живота, који су посветили живот Богу. У манастирима живе монаси или монахиње (мушки и женски манастири). Све што је у манастирским црквама богато и скупоцено, посвећено је Богу, а сами монаси живе веома скромно, јер су се, приликом ступања у монашки чин, заветовали да ће живот провести у сиромаштву (без икакве личне својине), у послушности и безбрачности. Манастири су

утицали и на целокупан развој државе: од велике духовне благодати, уметности, градитељства, издаваштва, пружања доброг примера живота и рада, па до развијања пољопривреде и пчеларства (пчеларство су у нашим крајевима развили монаси).

* * *

По предању, оснивачем манастирског живота сматра се Свети Пахомије, који је био пореклом из Египта. Борио се уз цара Константина у чувеној бици против Максенција, уочи које је цар Константин на небу видео крст са натписом: „Овим побеђуј!“ После битке, Пахомије је од војника хришћана чуо о њиховој вери, па се и сам уверио да су они честити људи, врлинског (моралног) живота. Пожелео је да и он тако живи. Отишао је код пустињака и великог подвижника, Старца Паламона, где се десет година учио подвижничком животу. На месту званом Тавенисиот јавио му се Анђео који му је дао дашчицу на којој је био исписан *успѣав ойшѣежсишељноі манасѣира, наредивши му да ѣакав манасѣир усѣроји* (подигне, сагради) *на ѣом месѣу, ѣроричуѣи му да ће се у ѣом манасѣиру сѣеѣи мноіи иноци ради сѣасења душа*.¹

Одатле су се манастири проширили по целом хришћанском свету, постајући заједничко име за место на коме се монаси моле Богу, живе и раде. Манастир сачињавају: црква, трпезарија, конак и радионице. У општежитељним манастирима, монаси се заједно моле, обедују, раде и обрађују имање. Манастири су грађени као мали градови (тадашњи градови су били опасани зидинама). Касније је изградња бедема и кула-стражара постала нужност, јер су често били изложени нападима непријатеља.

¹ Св. Владика Николај, *Охридски ѣролоі* (Шабац: Манастир Св. Николаја Соко, 2014), 406.

У *Законику* цара Душана стоји да се манастири деле на царске манастире или лавре, архиепископске или ставропигијалне, епископске дворове и епархијске или ктиторске манастире. Занимљиво је да су, по *Законику* цара Душана, царски манастири, лавре, били изузети од власти надлежног епископа, и били су потчињени само патријарху или архиепископу, а њихови игумани су имали велики углед и били су чланови Сабора Српске државе. То су били: Студеница, Жича, Пећка Патријаршија, Ђурђеви Ступови, Милешева, Сопоћани, Бањска, Дечани, Свети Арханђели, и други. У манастиру Жичи било је прво седиште Архиепископије аутокефалне Српске Цркве, а касније је због ратних страдања седиште Патријаршије пренесено у Пећ.

Манастири су били источници (извори) и расадници духовности и културе. У доба Немањића основно образовање стицало се у дворским, парохијским или приватним школама, а више образовање у манастирима. Највише образовање, учење и најбољи пример монашког живота, кроз подвиг и труд свакодневне молитве и службе, стицано је у Хиландару. Хиландарски монаси, које је Свети Сава после стицања Аутокефалности Српске Цркве довео у Србију, били су високо образовани и то у многим областима, па су поред утврђивања праве, истинске вере Православне у народу, организовали хришћански живот у епархијама, парохијама, у градовима и селима, организовали парохијске школе, и водили рачуна о медицинском образовању монаха, који су служили народу у болницама при манастирима. Хиландар је и данас матица која повремено „изрођава“ монахе који, као пчеле радилице, одлазе у све крајеве српства, обнављајући и утврђујући веру у народу. Тако је било у прошлости, а тако је и данас.

После пада у турско ропство, само су у манастирима постојале школе у којима су се деца описмењавала. Била је изузетно развијена преписивачка делатност, која би се савременим језиком могла назвати – издавачка делатност. Преписивање је значило умножавање књига, а тај посао је захтевао високо развијену технологију. У манастирима су преписиване и писане књиге и хронике. Посебно је негована црквена уметност, која је достигла задивљујући ниво у време процвата Српске државе, али и доцније, мада у смањеном обиму, у време турског ропства.

Манастири су грађени од најбољих материјала и украшавани најскупоценијим текстилом, златовезом и сасудима. У то, колико је било градитељско умеће старих мајстора, свако се може уверити, а како су грађена многа манастирска здања, нерешива је загонетка и за савремене градитеље.

У доба ропства било је забрањивано да се граде цркве, али их је народ градио кришом, под земљом, или цркве-брвнаре, које су могле да се раставе и пренесу на друго место. Државе није било, али је Црква, кроз манастире, очувала веру Православну, народну самосвест, преносила предања, учила, и Божјом милошћу, и огромним трудом безбројних подвижника, монаха и свештеника, сачувала Православну веру, идентитет народа, српски језик и ћирилицу вековима.

У боља времена, која су наступила после ослобађања од турског ропства у Кнежевини, па Краљевини Србији, манастири су наставили да буду духовни светионици.

Ни многи ратови који су пустошили земљу, ни страдања, када су заједно са народом страдале цркве, манастири, владике, монаси и свештеници, није ослабило, него ојачало веру.

Погубан је био утицај безбожништва после Другог светског рата. Оно што није успео ни један душманин силом, покушали су комунисти пропагандом и одвајањем народа од Цркве. Но, ипак је народ остао веран Цркви Православној, а само је део отпао.

Задатак старих и нових манастира био је *мисионарски*. Морало је да се почне од основа, и да се пронађе начин како да се приђе народу, да му се објасни суштина вере, и полако уведе у пуноту живота Цркве Христове.

Сећам се једног примера из живота блаженопочившег епископа браничевског Хризостома (Војиновића) и његовог одговора једном човеку који је решио да прави сину свадбу у петак. Наиме, како су свештеници одбили да их венчају у петак, јер је трпежа на свадби мрсна, он је отишао код владике. Саслушао га је мудри владика, и рекао:

„У праву си, али знаш...“ „Шта владико?“, упитао је човек. „Да ти кажем, брате, не ваља правити свадбу петком.“ Човек сав озарен устаде, целива му руку и рече: „Па што ми тако не казаше, него све нешто учено. Сад знам. Све ћу ја то да средим за суботу“.

Значи, требало је наћи начин, односно, одговарајући језик, да поука допре до човека – па макар и кроз „не ваља се“ – а тек потом објаснити зашто.

* * *

Није лако у савременом свету бити оаза духовности ни у старим и познатим манастирима, али је прави подвиг кренути од нуле, обновити литургијски живот и охристовити народ.

И манастир Светог Луке у селу Бошњане, нови манастир на месту предањске светиње, од које ни један материјални траг није остао, али је сачувано предање, почео је да окупља народ. У почетку људима није била прозрочно јасна символика и светотајински смисао Свете Литургије,

али мало по мало, стрпљивим радом, уз помоћ искрено верујућих људи, формирала се литургијска заједница око причасне Чаше у манастиру. У цркву манастира Светог Луке долазило је све више и више људи на службу. Са исповешћу је у почетку било тешко, и ту је требало наћи начин да се људи отворе, покају, исповеде, зато што многе поступке уопште нису сматрали за грех.

Бескрајном љубављу према Богу и народу Божјем, када се у сваком човеку гледа лик Божји, почео је духовни препород.

Преоптерећени информацијама, несигурни због убрзаног живота, ојађени, тужни, многи људи су почели да траже утеху у манастиру Светог Луке, знајући да када дођу са једном раном, никада неће отићи са две, него ће полако и она велика рана коју носе почети да зацељује. Примером, делом и поуком појачала су се интересовања за Свету Литургију. Многи су долазили и раније у цркву, стајали на Литургији, одговарали, али су им суштина и смисао измицали. Исто је било и са Светом тајном Причешћа. Полако радећи, уз непрестана објашњавања, без високоумних теолошких фраза, него једноставним, народским језиком казивано, полако се разумевао смисао богослужења.

У свом боготражитељству, многи су одмах почели да читају теолошке књиге, без претходне припреме, у којима их је много тога збуњивало. Не може да се прескочи основна и средња школа, а да се чита универзитетски уџбеник.

Мисионарски рад није лак – али је спасавајући. Број верника се стално повећавао, јер су људи у манастиру налазили духовно уточиште.

Никада се у манастиру, као што је то, нажалост, обичај у многим црквама, није исповедало у току Свете Литургије, него у дане одређене за исповест, у цркви.

Појединачно, без обзира колико је људи дошло. Исповест је бања очишћења и то је веома брзо почело да се схвата. Причешћу се приступало са трепетом. У манастиру Светог Луке на служби не пева хор, него сав народ. Лепоти богослужења доприносе и многобројна милогласна звона, дар од срца разних приложника. Бруј звона позива, потреса, до неба се чује.

После Свете Литургије уведене су агапе, које су наставак Литургије. Најпре би се причало о томе шта је тог дана читано из Јеванђеља, објашњавало да људи прихвате и понесу поуку, да почну и сами да читају. Говорено је да су узалуд били на служби, ако нису учествовали и молили се заједно. Временом је научена Литургија, па је заиста постала оно што јој и име каже – заједничко дело!

Игуман је упућивао народ да чита, најпре лагану, поучну литературу, па како је ко сазревао и узрастао, упућивао га на озбиљнија дела. „За млечне зубе – млечна храна“.

Црквена заједница се временом увећала, и сада најмање 300 људи редовно долази недељом на Литургију. О највећим празницима, Божићу и Васкрсу, буде и по 2.000 душа.

Тежак је и мукотрпан био тај двадесетогодишњи пут. Видевши труд игумана, и само једног монаха, који су деловали животом, понашањем и радом, људи су пожелели да и материјално помогну манастир, па је од мале, неугодне црквице од беле фасадне цигле, изникао величанствени саборни храм, и још мала црква посвећена Свима Светима, капела посвећена Царевима Мученицима Св. Лазару Српском и Св. Николају Руском, затим капела посвећена Икони Мајке Божје Пећке Краснице. Велика трпезарија је место сабрања, разговора без празнословља, са поуком.

Манастирско окружење постало је оаза Православља, предукус Раја, како људи кажу. А није лако било. Некад строго, а некад благо, људи су поучавани, свакоме према његовој потреби. Сећам се једне расправе о честом причешћивању. Неки старији људи су говорили: „Оче, некад смо се причешћивали само два или четири пута на годину, а што сад треба више?“ Одговор је био: „Иди ти кући, па заливај башту два или четири пута на годину, па да видиш да ли ће и шта да ти роди“. Тиме су престале све расправе о потреби честог причешћивања, а опет, уз скретање пажње на то да је Причешће велика Светиња, и да не можемо рутински да приступамо Светој Чаши.

Некад је био добар метод „дечанске школе“. Кад се каже да неко није дошао у цркву зато што је морао нешто да ради, у Дечанима је причана ова стара прича: „Једном монаху било је дато послушање да чува овце на планини. Тада су овце и краве почетком пролећа одвођене на испашу на планину, где су остајале до јесени, а и чобани са њима. Монаху-пастиру су из манастира слали хлеб и по нешто што му је било неопходно, а он је стално молио да неко дође да га замени, да може да сиђе и оде у цркву на Литургију да се причести. Молио он тако молио, а игуман му је поручивао – нека гледа он стадо, а братија се моли за њега. Монах-пастир је и даље поручивао игуману, па се једног дана реши игуман да дође и обиђе монаха и да види колико је сира и кајмака накупио. Монах из далека угледа игумана, па брже-боље узне најбољу овцу и привеза је за плот. Дође игуман, гледа, види умножило се стадо, све је добро, па упита монаха: „А што ти је, брате, ова овца привезана за колац, што је не пустиш да слободно пасе?“ На то монах одговори: „Нека, добро је њој овде, друге овце пасу за њу“. Игуман је разумео поруку, па је већ сутрадан послао монаха да замени пастира, да овај

може да дође у цркву на службу и причести се. Убудуће му је сваког месеца слао по неког да га замени, да он може да дође у цркву.

Поука је јасна: за нас могу други да се моле, али не могу да се моле уместо нас, као што нико други не може да прими, уместо нас, Свето Причешће.

Још се један Божји знак пројавио у овој светињи. Мироточе иконе Светог Апостола и Јеванђелисте Луке и икона Новомученика Царевића Алексеја Романова.

Из дана у дан, из месеца у месец, из године у годину, благодаћу Божјом и благословом Светог Луке, народ је напредовао и духовно узрастао. У манастиру, духовној оазису, налазили су мир и утеху. Настала је истинска *жива Црква*. Људи су почели да живе литургијским и јеванђелским животом, колико ко може и колико му је дато, али уз обострани труд, чврсту и неодступну веру, све се може. То подразумева велику жртву и одрицање, но све су то удовичине лепте, наш принос Господу.

У манастиру Светог Луке није било великих ктитора, богаташа који су давали огромне суме, не, таквих није било. Има тамо способних, вредних, пословних људи, као и средње имућних и сиромашних, али је сваки дар од срца дат, пред Господом велик.

Манастир Светог Луке је уточиште, прибежиште, отишје (како се то некада лепо говорило), заједница са Господом, Пресветом Богородицом и Светитељима. То се јасно схвати када се објасни шта је то *Деисис* – молитвено – заступничко посредовање. На фрескама или иконама је представљен Христос, са Његове десне стране је Пресвета Богородица, а са леве Свети Јован Крститељ, који се моле за опроштај грехова људског рода. Чин *Деисиса* се не завршава на икони, већ се наставља и укључује све вернике који су присутни у храму. Верници се, са земље,

придружују небеској молитви, и заједно са Светитељима и Анђелима моле Бога да дарује живот свету. То лепо објашњавају речи једне сестре која је тек почела да улази у веру: „Сазнање о вечном присуству и заједници Бога, Богородице, Светитеља и Анђела, оставило ме је без даха. Отворило ми је нове видике, и било ми је тако лепо и лако, да сам пожелела да опет дођем на службу, и од тада, ево, већ двадесет година, не пропуштам ни једну Свету Литургију“.

Манастир Светог Апостола и Јеванђелисте Луке, у малом селу, на брегу, постао је духовна оаза, место где се непрестано вије молитва „за све и свја“, а људи то осећају и зато из хуке свакодневице мир налазе у манастиру, где се напајају Водом живом. Многа су се исцељења, по милости Божјој, молитвама Светитеља и монаха десила у манастиру. Ту су и честице моштију великих Светитеља, чијим заступништвом су многе породице добиле потомство.

Манастир се оглашава мноштвом милогласних звона. Нека од звона су међу највећима у Србији, и сва су дар и прилог верујућих људи. Звона на молитву позивају, потресају, чувају од опаких болештина, градоносне облаке разгоне, а њихов брљ се узноси до Престола Творца. Звона манастира Светог Луке се међу другима распознају, што народ каже: као невеста међу сватовима.

Нико у манастир не долази силом, него из љубави и велике потребе да буде заједно са осталима на молитви, јер речено је: „Где су двоје или троје сабрани у име Моје и Ја сам са њима“. Манастир нема своју парохију, али у ту духовну оазу долазе људи из близа и далека. Доскорашњи игуман, а сада Епископ хвостански о. Алексеј, и садашњи настојатељ манастира, о. Лука, знају поименце сваког – и одрасле и децу. Кад се после службе и агапа

разилазе, игуман сваког испраћа, обраћајући му се по имену, и упућујући му речи охрабрења и утехе.

Верујући из манастира одлазе радосни, растерећени, носе поуку и поруку, и једва чекају следећу недељу или празник да се окупе, прослављају Бога, Пресвету Богородицу и Светитеље, да буду на заједничком делу – Светој Литургији, да тако оснажени и духовно окрепљени пођу ка свакодневици пуној искушења, али све то блажи сазнање да их после мукотрпног свакодневног пута кроз пустињу пуну замки, чека духовна оаза, где проналазе свој мир.